

Sygn. akt I PK 349/16

POSTANOWIENIE

Dnia 7 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z powództwa A.S.
przeciwko L. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w S.
o ryczałt za noclegi,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 7 grudnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w G.
z dnia 19 maja 2016 r., sygn. akt VIII Pa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 grudnia 2015 r. Sąd Rejonowy w G. zasądził od L. Spółki z o.o. w S. na rzecz A.S. kwotę 38.782,66 zł tytułem ryczałtu za noclegi w podróżach służbowych z ustawowymi odsetkami (pkt 1) oraz oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt 2).

Sąd Okręgowy w G. wyrokiem z dnia 19 maja 2016 r., w uwzględnieniu apelacji powoda, zmienił zaskarżony wyrok w pkt 2. w zakresie odsetek (pkt 1) oraz oddalił apelację strony pozwanej (pkt 2).

W skardze kasacyjnej pozwany zarzucił: I. naruszenie prawa materialnego, tj.: 1) błędną wykładnię § 16 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z

tytułu podróży służbowej (dalej jako rozporządzenie z 2013 r.) przez mylne założenie, że pracodawca miał obowiązek zapewnienia minimalnego hotelowego standardu noclegu, w sytuacji gdy wspomniany przepis nie określa takiego standardu, a art. 77⁵ ust. 2 k.p. (prawidłowo: art. 77⁵ § 2 k.p.) nie udzielił właściwemu ministrowi delegacji do ustanowienia w rozporządzeniu standardu noclegu, a także w sytuacji, gdy art. 14 ust. 1 ustawy o czasie pracy kierowców wprost uregulował minimalny standard pomieszczenia do realizacji odpoczynku i snu; 2) błędną wykładnię art. 2 pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców, stanowiącego definicję legalną podróży służbowej kierowców, wskutek braku uznania, że w rozumieniu tego przepisu, w odniesieniu do grupy zawodowej kierowców definicja podróży służbowej ograniczona została przez ustawodawcę wyłącznie do zakresu przewozu drogowego wyłącznie w obrębie dróg publicznych; 3) błędną wykładnię § 16 ust. 2 rozporządzenia z 2013 r. w związku z art. 77⁵ k.p. oraz w związku z art. 3 pkt 7 Dyrektywy 96/71/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 1996 r. dotyczącej delegowania pracowników w ramach świadczenia usług, wskutek uznania, że ryczałt za nocleg w rozumieniu tego przepisu jest należny w sytuacji braku poniesienia jakichkolwiek kosztów przez powoda, podczas gdy należy się on jedynie jako zwrot „realnie poniesionych kosztów noclegu”; 4) niezastosowanie art. 2 pkt 6 w związku z art. 14 ust. 1 ustawy o czasie pracy kierowców przez błędne przyjęcie, że polski ustawodawca nie uregulował minimalnego standardu miejsca w którym dopuszczono realizację odpoczynku dobowego przez kierowcę, którego elementem koniecznym jest też nocleg, 5) błędną wykładnię art. 2 pkt 6, art. 14, art. 21a, art. 27 ust. 5 ustawy o czasie pracy kierowców oraz art. 8 ust. 8 rozporządzenia 561/2006 WE przez błędne przyjęcie, że pojawiające się we wszystkich przytoczonych uregulowaniach pojęcie „odpoczynku” nie odnosi się do tej samej instytucji „odpoczynku” zarówno na gruncie prawa krajowego jak i wspólnotowego; 6) błędną wykładnię § 16 ust. 4 rozporządzenia z 2013 r. w związku z art. 77⁵ k.p. w związku z art. 2 Konstytucji RP przez naruszenie zasady demokratycznego państwa prawnego wskutek rozstrzygnięcia *contra legem* w odniesieniu do treści § 16 ust. 4 rozporządzenia i przyjęcie, że odnosi się on wyłącznie do noclegu realizowanego w hotelu, podczas gdy rozporządzenie posługuje się terminem „bezpłatnego noclegu”; 7) niewłaściwe

zastosowanie art. 65 § 1 k.c. przez przyjęcie, że zachowanie powoda, polegające na odbieraniu odpoczynku w kabinie pojazdu, a następnie przystępowaniu do dalszego wykonywania pracy nie stanowiło oświadczenia woli o każdorazowej dobrowolnej rezygnacji z odbioru odpoczynku w miejscu innym niż kabina pojazdu; 8) niezastosowanie przepisów art. 18^{3a} - 18^{3e} k.p., a w efekcie naruszenie zasady równego traktowania pracowników wskutek założenia, że wypłata ryczałtów za noclegi realizowane w kabinach jako swoistego nienormatywnego „dodatku” i świadczenia o charakterze przysparzającym w odniesieniu do kierowców, narusza zasadę równego traktowania pracowników, ponieważ sprowadza się w konsekwencji do założenia, iż różni pracownicy w tym samym przedsiębiorstwie, wykonujący podróże służbowe będą otrzymywali różne świadczenia za czas realizacji podróży; II. naruszenie przepisów prawa procesowego, tj.: 1) art. 233 k.p.c. przez brak przeprowadzenia jakiegokolwiek postępowania dowodowego na okoliczność poniesienia przez powoda jakichkolwiek kosztów noclegów i oparcie zaskarżonego wyroku niemal wyłącznie na treści uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14. co mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy; 2) art. 227 k.p.c. przez nieuzasadnioną odmowę przesłuchania wnioskowanego na okoliczność ustalenia warunków pracy i warunków w kabinach pojazdów, co mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie powództwa w całości.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniono występowaniem istotnych zagadnień prawnych dotyczących określenia zakresu znowelizowanej definicji legalnej podróży służbowej uregulowanej art. 2 pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców oraz potrzebą wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości i przez to skutkujących rozbieżnością w orzecznictwie sądów w zakresie wykładni art. 14 ustawy o czasie pracy kierowców oraz przepisów § 9 rozporządzenia z 2002 r. i § 16 rozporządzenia z 2013 r. sprawie zasad wypłaty świadczeń z tytułu podróży służbowych (w kontekście treści uchwały Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 i jej

uzasadnienia), która odwołuje się do konieczności wypłaty świadczenia z tytułu ryczału za nocleg jedynie jako „zwrot” „realnego” i „rzeczywistego kosztu” noclegu, w zakresie, który nie był przedmiotem tej uchwały ani któregośkolwiek wcześniejszego orzeczenia Sądu Najwyższego.

W ocenie skarżącego, rozstrzygnięcia wymagają następujące kwestie: 1) czy realizacja przez kierowcę noclegu poza zakresem definicji legalnej podróży służbowej, a w szczególności poza zakresem definicji legalnej „przewozu drogowego”, o której mowa w art. 2 pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców, zwalnia pracodawcę z obowiązku wypłaty świadczeń z tytułu ryczału za nocleg; 2) czy pracodawca posiada obowiązek prawny wypłaty kierowcy świadczeń z tytułu ryczałów noclegowych poprzez założenie, iż pracodawca nie zapewnił minimalnego hotelowego standardu noclegu w rozumieniu § 9 rozporządzenia z 2002 r. oraz § 16 rozporządzenia z 2013 r., w sytuacji gdy uregulowania te nie określają minimalnego standardu hotelowego, a ponadto „art. 77⁵ ust. 2 k.p.” (prawidłowo: art. 77⁵ § 2 k.p.) nie udzielił właściwemu Ministrowi delegacji do ustanowienia w rozporządzeniu standardu hotelu, zaś art. 14 ust. 1 ustawy o czasie pracy kierowców wprost uregulował minimalny standard pomieszczenia do realizacji odpoczynku i snu; 3) czy treść art. 77⁵ ust. 2 k.p. (prawidłowo: art. 77⁵ § 2 k.p.), § 9 ust. 4 rozporządzenia z 2002 r., § 16 ust. 4 rozporządzenia z 2013 r. oraz art. 14 ust. 1 ustawy o czasie pracy kierowców są źródłem normatywnej fikcji prawnej kosztu, udzielającej delegacji do zwrotu świadczenia z tytułu ryczału noclegowego, mimo że pracownik (kierowca) takiego kosztu noclegu nie poniósł nocując w specjalistycznej kabinie; 4) czy pracownikowi należny jest ryczałt za nocleg, mimo że pracodawca udokumentował wypłatę na rzecz kierowcy wyłącznie diet na podstawie § 5 rozporządzenia z 2002 r. oraz § 7 rozporządzenia z 2013 r., których wysokość liczona łącznie ze świadczeniem z tytułu ryczału za nocleg na podstawie § 9 ust. 4 rozporządzenia z 2002 r. lub § 16 rozporządzenia z 2013 r. odpowiada minimalnym wymogom wynikającym z przepisów rozporządzenia, tylko dlatego, że strony nazwały to świadczenie dietą, mimo że w sposób dorozumiany miały świadomość, iż należności te mają pokryć wszystkie koszty poniesione przez pracownika z tytułu podróży służbowej; 5) czy dochodzi do naruszenia praw człowieka - pracodawcy, w szczególności prawa do równego traktowania

znajdującego wyraz w art. 32 ust. 1 Konstytucji, w sytuacji gdy jego pracownikowi w drodze orzeczenia zostają przyznane dodatkowe, nienależne mu świadczenia, mimo że pracownik ten, dokonując wyboru sposobu odebrania odpoczynku, składał pracodawcy w formie dorozumianej oświadczenie o skorzystaniu z bezpłatnego noclegu, zapewnionego przez pracodawcę i jednocześnie o braku roszczenia o wypłatę ryczałtu za nocleg.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Przepis art. 398⁴ § 2 k.p.c. wymaga, aby wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stanowił odrębny element pisma niezależny od przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.). Uzasadnienie wniosku natomiast powinno nawiązywać do przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Spełnienie wymagania z art. 398⁴ § 2 k.p.c. powinno zatem przybrać formę wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wskaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadni, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek.

Zagadnieniem prawnym jest zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego lub uregulowaniem prawnym, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno zatem nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero bowiem wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy

jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002 nr 1, poz. 11; z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP 2004 nr 9, poz. 158; z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51). Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy po pierwsze - przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienie z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468) oraz po drugie - jego wyjaśnienie ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (por. postanowienie z dnia 27 stycznia 2009 r., II PK 248/09, LEX nr 736732). Z kolei odwołanie się do przesłanki potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecnictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości (ze wskazaniem, na czym te poważne wątpliwości polegają), nie doczekał się wykładni, bądź że jego niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecnictwie sądów, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151 i z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, niepublikowane). Nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy wyraził swój pogląd we wcześniejszym orzecnictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu. Ponadto rozstrzygnięcie wątpliwości interpretacyjnych nie może się sprowadzać do odpowiedzi na zarzuty skarżącego skierowane pod adresem zaskarżonego orzeczenia ani też do odpowiedzi na wątpliwości skarżącego, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP-wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Sformułowane przez skarżącego wątpliwości zostały wyjaśnione w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2017 r., III PZP 2/17 (LEX nr 2379708), przesądzającej, że ryczałt za nocleg w podróży służbowej kierowcy zatrudnionego w transporcie międzynarodowym może zostać określony w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę

(art. 77⁵ § 3 k.p.) poniżej 25% limitu, o którym mowa w § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. oraz w § 16 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. W uzasadnieniu tej uchwały stwierdzono, że po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15, w którym zakwestionowano konstytucyjność art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z 2002 r. oraz § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia z 2013 r. w zakresie, w jakim znajduje zastosowanie do kierowców w transporcie międzynarodowym, do pracowników tych znajdują zastosowanie reguły rozliczenia podróży służbowej przewidziane w art. 77⁵ k.p. Zastosowanie tego przepisu wynika bowiem z art. 5 k.p. i jego odpowiednika - art. 4 ustawy o czasie pracy kierowców.

W motywach powołanej uchwały stwierdzono, że po pierwsze - w polskim systemie prawnym istnieje jedna podróż służbowa, zaś art. 2 pkt 7 ustawy o czasie pracy kierowców jedynie modyfikuje jej kształt na potrzeby wybranej grupy zawodowej (w relacji z art. 4 tej ustawy i art. 5 k.p. wypiera stosowanie art. 77⁵ § 1 k.p.), a w rezultacie do pracowników - kierowców w transporcie międzynarodowym znajdują zastosowanie reguły rozliczania podróży służbowej określone w Kodeksie pracy i rozporządzeniach wykonawczych. Po drugie - nadal ma zastosowanie wskazanie zawarte w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14 (OSNP 2014 nr 12, poz. 164), że zapewnienie pracownikowi - kierowcy samochodu ciężarowego odpowiedniego miejsca do spania w kabinie tego pojazdu podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym nie stanowi zapewnienia przez pracodawcę bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia z 2002 r. oraz § 16 ust. 4 rozporządzenia z 2013 r. (w uchwale tej podkreślono, że art. 14 ust. 1 ustawy o czasie pracy kierowców odnosi się wyłącznie do dobowego - dziennego okresu odpoczynku, a co za tym idzie, przepis ten nie dotyczy w żadnym zakresie świadczeń przysługujących kierowcom-pracownikom z tytułu podróży służbowych i nie może służyć w sposób bezpośredni wykładni przepisów ustanawiających przesłanki tych świadczeń). Po trzecie - skoro ustawa o czasie pracy kierowców nie reguluje kwestii rozliczania należności powstałych z tytułu podróży służbowej, a

problem dotyczy pracowników, to ich sytuacja prawna określana jest przepisami Kodeksu pracy. Po czwarte - skoro autonomiczne źródła prawa pracy (lub umowa o pracę) mają zawierać postanowienia dotyczące przysługujących pracownikowi należności, bo w przeciwnym razie - stosownie do art. 77⁵ § 5 k.p. - przysługiwać będą „należności na pokrycie podróży służbowej według przepisów, o których mowa w § 2”, to pracodawca „prywatny” ma obowiązek określić wszystkie składniki wymienione w rozporządzeniu wykonawczym (a właściwie w art. 77⁵ § 2 k.p.). Po piąte - istota ryczału kompensacyjnego polega na tym, że świadczenie wypłacane w takiej formie z założenia oderwane jest od rzeczywiście poniesionych kosztów i ma na celu uproszczenie wzajemnych rozliczeń. W rezultacie, jeśli pracownik ich rzeczywiście nie poniesie, to i tak przysługuje mu ustalony ryczałt. Wynika to założenia, że każde zatrudnienie wiąże się z kosztami dotyczącymi pracy, które w całości obciążają pracodawcę, w związku z czym niedopuszczalne jest przerzucanie na pracownika kosztów noclegu w podróży służbowej. To na pracodawcy spoczywa powinność zabezpieczenia odpowiednich warunków noclegowych w podróży służbowej, a obowiązek ten może zostać zrealizowany albo przez zorganizowanie odpowiednich warunków umożliwiających odpoczynek (nocny), albo przez ustanowienie ryczału w wysokości dającej możliwość zrealizowania tej potrzeby we własnym zakresie. Nie ma natomiast znaczenia okoliczność, czy pracownik faktycznie ze sposobności tej skorzysta, czy też wybierze rozwiązanie „ekonomiczne”.

Należy wreszcie zauważyć, że podnoszone przez skarżącego kwestie związane z „dorożumianą świadomością” pracownika (powoda) co do zawarcia w wypłacanych mu dietach również ryczału z tytułu noclegów odbywanych w kabinie samochodu, pozostają poza stanem faktycznym sprawy stanowiącym podstawę zaskarżonego wyroku.

Z tych względów na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

as